

- (ג) וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה:
- (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דְּבָרֵי ה' וַיִּשְׁכַּס בְּבִקְרָו וַיִּבְנוּ מִזְבֵּחַ תַּחַת הַהָר וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה מִצֵּבָה לְשָׁנִים עֶשְׂרֵת שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:
- (ה) וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֲלֵית וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים:
- (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשְׂס בְּאֲגָנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ:
- (ז) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
- (ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֵת הַדָּם וַיִּזְרַק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דָם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּתַב ה' עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
- (ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן נָדָב וָאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- (י) וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת הַגִּלְיוֹ כַּמַּעֲשֶׂה לְבַנְתֵּי הַסִּפְיָר וַכַּעֲצֵם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
- (יא) וְאֵל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיִּחְזוּ אֵת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: ס
- (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהָרָה וְהִיָּה שָׁם וְאֶתְנֶנָּה לְךָ אֵת לְחַת הָאָבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתֶם:
- (יג) וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֶׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים:
- (יד) וְאֵל הַזְּקֵנִים אָמַר שָׁבוּ לְנוֹ בְּנֵי עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִיָּה אֶהְרֹן וְחֹוֹר עִמָּכֶם מִי בַעַל דְּבָרִים יִגֹּשׁ אֲלֵהֶם:
- (טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֵת הַהָר:
- (טז) וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן שְׁשֵׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:
- (יז) וַמְרָאָה כְּבוֹד ה' פָּאֵשׁ אֲכַלֶּת בְּרֹאשׁ הַהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- (יח) וַיִּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל הַהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: פ

על פניו פרק זה (כד) בא אחרי מתן תורה.

אולם רש"י לא לומד כך.

לדעתו תחילת פרק כ"ד התרחשה עוד לפני מתן תורה (בד' בסיוון) וממילא היא "שייכת" לפרשת יתרו.

הערה נוספת:

דבר נוסף שנרצה לעסוק בו בהמשך הוא הציטוט של תגובתם של ישראל. אנו רגילים לביטוי "נעשה ונשמע" שחז"ל שבו אותו וראו בכך "חיקוי" של מלאכי השרת "גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" – קודם עושים ואח"כ שומעים. אולם הביטוי הזה מופיע שלוש פעמים ורק בפעם השלישית כביטוי כפול. פעם ראשונה, מקור 1' פסוק ח': כל אשר דבר ה' נעשה פעם שניה (מקור 5 פסוק ג): כל הדברים אשר דבר ה' נעשה. ורק בפעם השלישית (מקור 5 פסוק ז) הציטוט הכפול "נעשה ונשמע" וכאן יש להבין מה המשמעות של השינוי?!

6.ר.ש"י שמות פרק כד

(א) ואל משה אמר עלה - פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובארבעה בסיוון נאמר לו עלה:

לעומת החלק הראשון של רש"י נאמר לפני מתן תורה, החלק השני של הפרק (מפס' י"ב) לדעת רש"י הוא תיאור לאחר מתן תורה. (בזה יתורץ לרש"י מה משמעות הצו לעלות, לאחר שעלה כבר בפסוק ט')

7.ר.ש"י שמות פרק כד

(יב) ויאמר ה' אל משה - לאחר מתן תורה:

עלה אלי ההרה והיה שם - ארבעים יום:

את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם - כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו:

אולם כמה דברים יש להבין לפי פירושו של רש"י:

א. מניין לרש"י שפרשיה זו נאמרה לפני מתן תורה?

ב. לפי רש"י מה הם דברי ה' והמשפטים שמשה מביא לפני בני ישראל?

הסיבה לכך שלשיטתו של רש"י הדיבור הזה קדם למתן תורה הוא כנראה משתי סיבות. האחת עניינית – מסתבר לרש"י שכריתת הברית המתוארת בפרק התרחשה לפני מתן תורה ולא הרבה אח"כ לאחר מתן תורה ומתן כל המשפטים.

הסיבה השניה היא סגנונית, הזכרנו אותה כבר פעם ונשוב על כך, ההטיה הדקדוקית. לשונה הרגיל של התורה הוא עתיד בתוספת ו' ההיפוך: וידבר, ויאמר, ויגש ... כשהסגנון שונה משמעו עבר מרוחק (past perfect). דוגמה שהזכרנו בעבר: החיבור של אדה"ר עם אשתו קדם לגירושו מגן עדן.

8.בראשית פרק ד

- (א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה' :
(ב) וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל וַיְהִי הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה :

9.רש"י בראשית פרק ד

(א) והאדם ידע - כבר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה, שאם כתב וידע אדם נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים :

כך ניתן להבין גם את דברי רש"י (מקור 12) הוא נענה תחילה. שכן בגלל הביטוי: וה' פקד, ולא ויפקוד ה', משמע שפקידת שרה קדמה לפקידת אבימלך ואשתו. ולכן הוא נענה תחילה.

10.בראשית פרק כ

- (יז) וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אַבְיִמֶלֶךְ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶמְהַתִּיו וַיָּלְדוּ :
(יח) כִּי עָצַר עָצַר יָדָיו בְּעַד כָּל רֶחֶם לְבַיִת אַבְיִמֶלֶךְ עַל דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם : ס

11.בראשית פרק כא

- (א) וַיִּדְוֹד פֶּקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְדָוִד לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר :
(ב) וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנֹו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דָּבַר אֱתוֹ אֱלֹהִים :

12.רש"י בראשית פרק כא

(א) וה' פקד את שרה וגו' - סמך פרשה זו לכאן ללמדך שכל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, שנאמר (לעיל כ יז) ויתפלל וגו' וסמך ליה וה' פקד את שרה שפקד כבר קודם שרפא את אבימלך:

כך גם הסגנון במקור 15 ורש"י 16. שחוזר למה שהיה קודם.

13.בראשית פרק לז

(כח) וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מִדְּנִיִּים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלֹו אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לְיֹשְׁמֵעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת יוֹסֵף מִצְרָיִמָה :

14.בראשית פרק לח

- (א) וַיְהִי בַעֲת הַהוּא וַיִּרְדַּ הַיְהוּדָה מֵאֶת אָחִיו וַיֵּט עַד אִישׁ עַדְלָמִי וַשְּׁמוֹ חִיָּה :
(ב) וַיִּרְא שָׁם יְהוּדָה בֵּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וַשְּׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלָיָה :
(ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר :
(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אוֹנָן :
(ה) וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שִׁלָּה וַהֲיָה בְּכֹזֵב בְּלִדְתָהּ אֹתוֹ :
(ו) וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וַשְּׁמָהּ תָמָר :

15.בראשית פרק לט

(א) וַיֹּסֶף הַיְהוּדָה מִצְרָיִמָה וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס פְּרַעֲהַ שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרָיִי מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׂמָה :

16.רש"י בראשית פרק לט

(א) ויוסף הורד - חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף לומר לך שבשבילו הורידוהו מגדולתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה :

לגבי השאלה מהם דברי ה' עונה רש"י בעצמו. שהכוונה לדברים שקדמו למתן תורה: ציווי ה' לפני מתן תורה (פרישה והגבלה) וכן שבע מצוות בני נח והמצוות שניתנו במרה.

וספר הברית הוא כתיבת הדברים שלפני מתן תורה.

17. רש"י שמות פרק כד

- (ב) ונגש משה לבדו - אל הערפל:
 (ג) ויבא משה ויספר לעם - בו ביום:
 את כל דברי ה' - מצות פרישה והגבלה:
 ואת כל המשפטים - שבע מצות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה:
 (ד) ויכתב משה - מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה:
 וישכם בבקר - בחמשה בסיון:
 (ה) את נערי - הבכורות:
 (ו) ויקח משה חצי הדם - מי חלקו, מלאך בא וחלקו:
 באגנות - שני אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים שאין הזאה בלא טבילה:
 (ז) ספר הברית - מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה:

הרמב"ן חולק על רש"י ולדידו הכל הוא לפי סדר הכתובים. טענתו המרכזית: כשכתוב שמשה בא ומספר לעם את המשפטים מלמד הדבר שהכוונה היא למשפטים האמורים בפרשת משפטים כאשר הביטוי "ויספר" מתייחס לדברים חדשים ולא לדברים שכולם יודעים כבר. ולשיטתו הוא מסביר את סדר הכתובים. לגבי השאלה מדוע כתוב "אל משה אמר" ולא "ויאמר אל משה..." עונה הרמב"ן שהדבר בא להדגיש שעד כה מדובר בצוו שנאמר לכלל ישראל. ואלו הציווי "ואל משה אמר" נאמר רק אל משה האדם הפרטי ולא אל כלל ישראל.

18. רמב"ן שמות פרק כד

(א) ואל משה אמר וגו' - פרשה זו קודם עשרת הדברות בארבעה בסיון נאמרה לו, לשון רש"י. ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם, לאחר מתן תורה נאמר לו כן. גם אלו דבריו ז"ל. ואין הפרשיות באות כסדרן ולא כמשמען כלל. ועוד כתיב (להלן בפסוק ג) ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, שהם המשפטים האלה הכתובים למעלה, שאמר בהם (לעיל כא א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי איננו נכון שיהיה על המשפטים שנצטוו בני נח ושנאמרו להם במרה שכבר שמעו וידעו אותם. ולא יאמר "ויספר" אלא בחדשות אשר יגיד: וכבר היטיב לראות ר"א שפירש הענין כסדרו, ואמר כי עד הנה (מלעיל כ כב עד כג לג) ספר הברית. והנה הפרשיות כלן באות כהוגן, כי אחר מתן תורה מיד בו ביום (ו' סיוון) אמר השם אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (לעיל כ כד), והתחיל לחזור ולהזהיר על ע"ז לא תעשון אתי (שם כ כג), וצוה אותו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, וכל המצות הבאות אחרי כן, והשלים באזהרת הע"ז שימצאו בארץ ובעובדיה (לעיל כג לב לג) ואמר לו אחרי צוותך זה להם, עלה אל ה' אתה ואהרן. והזכירה הפרשה כי משה עשה כמצות ה', ובא אל המחנה ויספר לעם את כל דברי ה' (פסוק ג) כאשר צוה אותו כה תאמר אל בני ישראל וגו' (לעיל כ יח), ואת כל המשפטים כאשר צוהו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (לעיל כא א), וקבלו הכל בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה. והטעם, כל הדברים האלה אשר דבר לך השם נעשה, כי מאמינים אנחנו בדבריך, כמו שספר במשנה תורה (דברים ה כד) ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלינו ושמענו ועשינו. ואז כתבם משה (פסוק ד):

והנה משה כתב ביום ההוא בספר כל מה שנצטווה, חקים ומשפטים ותורות, והשכים בבקר ממחרת היום (ז' בסיוון) ההוא לכרות להם ברית על הכל, ובנה המזבח (פסוק ד), וזבח הזבחים (פסוק ה), ונתן חצי הדם על מזבח ה' וחצי הדם שם באגנות (פסוק ו), ולקח הספר שכתב מאמש וקראו באזניהם, וקבלו עליהם עוד לבא בברית עמו, ואמרו (פסוק ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע אליך, מכל אשר תצוה מאתו ית'. ואז זרק עליהם חצי הדם (פסוק ח), כי זאת אות הברית לבא השנים בחלקים שוים. ואחרי שהשלים מעשיו עמהם הוצרך למלאת דבר ה', שאמר לו ה' עלה אתה ואהרן וגו'. וזהו שאמר (בפסוק ט) ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא וגו'. ועשה עוד מה שצוהו (בפסוק ב) ונגש לבדו אל ה', והוא שאמר (בפסוק יח) ויבא משה בתוך הענן וגומר. והנה מעשה הברית ביום המחרת למתן תורה, ובו היתה העליה שעלה משה אל ההר (פסוק יג), וממנה נתעכב שם ארבעים יום. והוא שפירש הכתוב (פסוק טז) ויקרא אל משה ביום השביעי וגו', ונאמר (פסוק יח) ויבא משה בתוך הענן. וכל זה מתוקן ומבואר:

וטעם ואל משה אמר - בעבור שהיו עד כאן המצות והמשפטים אל בני ישראל, אמר עתה שהיה זה המאמר אל משה שהיא מצוה שיעשנה הוא בעצמו, כי צוה אותו אחר שתשים לפניהם המצות

והמשפטים ותכרות עמהם הברית עלה אתה אלי, ולכך עשה המצוה הראשונה בששי, והשכים בשביעי בבקר וכתת עליהם הברית, ואחרי כן עלה אל ההר הוא והנקראים, על הדרך אשר נצטוו:

19. שמות פרק כ'

(יד) לא תחמד בית כעך לא תחמד אשת כעך ועבדו נאמתו ושורו ונחמרו וכל אשר לרעך:
(טו) וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול השפר ואת הקר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק:

(טז) ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות:
(יז) ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו:
(יח) ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים:

(יט) ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם:
(כ) לא תעשו אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם:
(כא) מזהב אדמה תעשה לי וזבחת עליי את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך:
(כב) ואם מזהב אבנים תעשה לי לא תבנה אתהו גזית כי חרפך הנפת עליה ותחללה:
(כג) ולא תעלה במעלת על מזהבי אשר לא תגלה ערוךך עליי:

אולם עדיין נותר לנו להבין את משמעות ההבדל בין "עשה" ל"נעשה ונשמע".

נביא שתי תשובות:
המשך חכמה מדייק בלשון הכתוב:
ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה
ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה:
ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע:

ישנו הבדל בין שני המקומות בהם מתואר העם כיחידה אחת (כל העם) לבין התיאור ויאמרו. ההסבר בעצם לאמיתו של דבר אין אף יהודי שמחויב בכל תרי"ג המצוות. כל יהודי מחויב בפועל בחלק מהמצוות. את השאר הוא מחויב ללמוד בלבד ("נשמע") ולכן כשמדברים על אמירתם של ישראל האמירה היא "נעשה ונשמע" על חלק מתקיים נעשה ואלו על חלק "נשמע". לעומת זאת כשמדובר על עם ישראל כיחידה אחת שייך לומר "נעשה" שכן עם ישראל כיחידה אחת מקיים את כל המצוות.

20. משך חכמה – יט פסוק ח'

(ח) ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה - הנה מצות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללוים ויש לכה"ג ויש למלך או לסנהדרין ויש למי שיש לו קרקע ובית, רק בכלל ישראל צריכה התורה להתקיים וכל ישראל ערביין זה לזה (שבועות לט סע"א) ובקיומם כולן מקבלין שכר, ואתן צאן מרעיית אדם אתם (יחזקאל ס"פ לד), שכל האומה הישראלית הוא אדם אחד, יש אשר הוא כלב [כמו שאמרו (ע' איכה רבה פתיחה טז) צדיקים לבן של ישראל] ויש כראש, ויש כעין והוא שנמצא ראשי העדה (במדבר לא, כו) עיני העדה (שם טו, כד), וכל אחד צריך לקיים מצוה התלויה בו ובכללותם הוא אדם שלם, לכן על מצות שאין לקיימם צריך ללמוד, דכל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב כו' (מנחות קי) או להחזיק לומדי תורה, לכן להלן (כד, ז) ענו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע יש מהם שנעשה מה ששייך אצלנו ויש שנשמע שנלמד ונבין פנימותם והלכותיהם וחקותיהם, אבל כאן ענו כל העם יחדו כל אשר דבר ה' נעשה, שבכללות העם כאחד כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ה' וכל אחד יעשה השייך לו ודו"ק.

הרש"ר הירש מסביר באופן אחר (את היחס בין פסוק ג' לפסוק ז' (מקור 5). ההתחלה מדברת על הורדת התורה בעל פה (ויספר לעם). כשמשא מספר את כל הדברים שייך לומר "נעשה" שכן אין צורך לשמוע חלק נוסף, שהרי שמעו את הכל. לעומת זאת פסוק ז' מדבר על התורה הכתובה (פס' ד' ואילך): ויכתב משה.. הכתיבה היא תמציתית ואינה כוללת את כל התורה. ולכן לגביה שייך לומר: נעשה ונשמע. שכן נעשה את מה שכתוב ונשמע את ההסבר הנלווה.

21. רש"ר הירש שמות פרק כ"ד פסוק ז'

ספר הברית: התורה הכתובה (פסוק ד'), שכבר נאמרה להם בעל פה בשלמותה (פסוק ג') ושקיבלו עליה לקיימה ולעשותה, ומעתה היא חובה עליהם בתוקף הברית.

נעשה ונשמע – לעיל פסוק ג', לאחר הרצאת הדברים **שבעל פה, די היה להם בשבועת "נעשה"**.
הן הובאו המצוות לידיעתם על כל פרטיהם ודקדוקיהם, ולא נשאר להם אלא לקבל עליהם לעשותם.

אולם הדברים **שבכתב** לא כללו אלא **יסודות המצוות בקיצור** הלשון, כפי שהם מונחים לפנינו בתורה שבכתב...

הם הוסיפו כאן "ונשמע" – לאמור: "כל אשר דבר ה', ולא רק כללי היסוד שקראנו כאן באוזננו, נעשה. **ולצורך עשייה – גם "נשמע"**, הווה אומר: ע"י לימודם וקיומם של הדברים שנשארו מסורת בעל פה.

קבלת התורה הכתובה ביחד עם התורה שבעל פה מבוטאת ע"י צמד המילים: "נעשה ונשמע".